

dr Monika Staszewicz, dr Dominika Walczak

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 jako kierunek dla edukacji

Znaczenie umiejętności i rola edukacji

Uczenie się jest nieodłącznym elementem życia człowieka. Efektem uczenia się jest zdobywanie i rozwijanie umiejętności. Współcześnie trudno zignorować ich znaczenie w życiu zawodowym, społecznym i osobistym. Posiadanie właściwych umiejętności prowadzi do wzrostu aktywności, zadowolenia, poczucia władzy i niezależności w różnych dziedzinach życia, a tym samym zwiększa szanse na osiągnięcie wysokiej jakości życia.

Ciągle udoskonalanie swoich umiejętności oznacza uczenie się przez całe życie w różnych jego aspektach, kontekstach i miejscach. Oznacza to uczenie się w różnego rodzaju sytuacjach – w formalnym środowisku edukacyjnym, jak i pozaformalnym. Uwzględnia także uczenie się na bazie indywidualnych potrzeb i zainteresowań, a także uczenie się, które pojawia się w trakcie codziennych działań.

Postawienie umiejętności w centralnym punkcie wymusza nowe spojrzenie na rolę edukacji w życiu człowieka – rozumianej jako edukacja formalna, pozaformalna i uczenie się nieformalne¹; jako całościowy proces uczenia się dzieci, młodzieży, dorosłych zróżnicowanych pod względem społeczno-demograficznym. Z tego powodu, kluczowe znaczenie ma przygotowanie obywateli do nieustannego zdobywania nowych umiejętności i efektywnego wykorzystywania ich w nieznanych jeszcze okolicznościach. Dlatego tak istotne jest posiadanie zdolności do odpowiedniego dostosowywania wiedzy do potrzeb, możliwości i różnych sytuacji, a nie tylko opanowanie określonego zestawu wiedzy.

W centrum tak rozumianej edukacji staje poszukiwanie efektywnych i kreatywnych sposobów roz-

wijania umiejętności podstawowych, przekrojowych, zawodowych² oraz twórczego łączenia umiejętności z różnych dziedzin wiedzy.

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030

Dokumentem określającym ramy strategiczne polityki na rzecz rozwoju umiejętności jest Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (ZSU 2030)³, do której opracowania Polska została zobowiązana w ramach Umowy Partnerstwa: „W Polsce zostanie opracowana zintegrowana strategia rozwoju umiejętności obejmująca cały system edukacji i szkoleń. Strategia powinna obejmować edukację ogólną, zawodową, uczenie się przez całe życie oraz szkolnictwo wyższe. Powinna uwzględniać zarówno stronę popytową (zapotrzebowanie na określone kompetencje i kwalifikacje) jak i podaźową (dostępność kwalifikacji i kompetencji w społeczeństwie). Ponadto powinna zawierać takie elementy jak: metody przewidywania zapotrzebowania na kompetencje i kwalifikacje, ich rozwój, odpowiednie ich dostosowywanie do potrzeb rynku pracy i gospodarki, efektywne ich zastosowanie oraz system zarządzania i koordynacji. Ponadto strategia powinna uwzględniać wymogi związane z modelem społeczno-gospodarczym rozwoju kraju, wyartykułowanym w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju⁴.

Uzasadnieniem dla idei opracowania strategii dotyczącej rozwoju umiejętności był wymuszony przez dynamicznie zachodzące zmiany społeczne, gospodarcze i środowiskowe nowy sposób myślenia o umiejętnościach, w tym o możliwościach ich rozwijania, umiejęt-

1. **Edukacja formalna** – kształcenie realizowane przez publiczne i niepubliczne szkoły oraz inne podmioty systemu oświaty, uczelnie oraz inne podmioty systemu szkolnictwa wyższego, w ramach programów, które prowadzą do uzyskania kwalifikacji pełnych, kwalifikacji nadawanych po ukończeniu studiów podyplomowych, o których mowa w art. 160 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1668 z późn. zm.), albo kwalifikacji w zawodzie, o której mowa w art. 10 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2018 r. poz. 1457, 1560 i 1669); **Edukacja pozaformalna** – kształcenie i szkolenie realizowane w ramach programów, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji pełnych lub kwalifikacji nadawanych po ukończeniu studiów podyplomowych albo kwalifikacji w zawodzie (art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji – Dz.U. z 2018 r. poz. 2153); **Uczenie się nieformalne** – uzyskiwanie efektów uczenia się poprzez różnego rodzaju aktywność poza edukacją formalną i edukacją pozaformalną.

2. **Umiejętności podstawowe** - rozumienia i tworzenia informacji; wielojęzyczności, matematyczne, w zakresie nauk przyrodniczych; technologii i inżynierii. **Umiejętności przekrojowe** - cyfrowe; osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się; obywatelskie; w zakresie przedsiębiorczości; w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej; w zakresie myślenia krytycznego i kompleksowego rozwiązywania problemów; w zakresie pracy zespołowej; zdolność adaptacji do nowych warunków; przywódcze; związane z wielokulturowością; związane z kreatywnością i innowacyjnością. **Umiejętności zawodowe** - zdolności wykorzystania wiedzy z określonej branży/dziedziny oraz nabytych sprawności do wykonywania określonych i specyficznych dla danej profesji działań.

3. Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 składa się z dwóch części: Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część ogólna), Warszawa 2019, Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część szczegółowa). Polityka na rzecz rozwijania umiejętności zgodnie z ideą uczenia się przez całe życie, Warszawa 2020.

4. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Programowanie perspektywy finansowej 2014 - 2020 - Umowa Partnerstwa, Warszawa 2017, s.149.

nościach osób odpowiedzialnych za ich kształtowanie oraz kulturze organizacyjnej instytucji rozwijających umiejętności.

W Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 słowo *umiejętność* oznacza zdolność do prawidłowego i sprawnego wykonywania określonego rodzaju czynności, zadania lub funkcji. Przez „prawidłowe wykonywanie” rozumie się wykorzystywanie w działaniu odpowiedniej wiedzy teoretycznej i praktycznej oraz stosowanie się do norm społecznych, w szczególności odnoszących się do danego rodzaju działalności. Zatem przyjęta w Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 definicja terminu *umiejętność* koresponduje z definicją przyjętą w ustawie o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, jest także zbieżna z zaleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiej Ramy Kwalifikacji (ERK) oraz jest spójne z definicją przyjętą przez OECD⁵.

Nadrzędnymi celami ZSU 2030 są: wzmocnienie kapitału społecznego, włączenie społeczne, wzrost gospodarczy i osiągnięcie wysokiej jakości życia. Warunkami realizacji sformułowanych celów jest:

- podnoszenie poziomu umiejętności kluczowych u dzieci, młodzieży i osób dorosłych;
- rozwijanie i upowszechnianie kultury uczenia się nastawionej na aktywny i ciągły rozwój umiejętności;
- zwiększenie udziału pracodawców w rozwoju i lepsze wykorzystanie umiejętności;
- budowanie efektywnego systemu diagnozowania i informowania o obecnym stanie i zapotrzebowaniu na umiejętności;
- wypracowanie skutecznych i trwałych mechanizmów współpracy i koordynacji międzyresortowej oraz międzysektorowej w zakresie rozwoju umiejętności;
- wyrównywanie szans w dostępie do rozwoju i możliwości wykorzystania umiejętności⁶.

Istotnym zaznaczeniem jest fakt, że ZSU 2030 stwarza ramy dla działania interesariuszy zaangażowanych w procesy na rzecz nabywania i rozwijania umiejętności oraz umożliwia:

- projektowanie spójnej polityki na rzecz kształtowania i rozwijania umiejętności w myśl idei uczenia się przez całe życie;
- skoordynowanie działań zaangażowanych stron na rzecz umiejętności;
- zwiększenie aktywności edukacyjnej i zawodowej we wszystkich grupach społecznych, a szczególnie wśród osób o niskich umiejętnościach lub narażonych na wykluczenie społeczne;

- wzmacnianie świadomości na temat znaczenia umiejętności dla osiągania korzyści indywidualnych, gospodarczych i społecznych;
- zapewnienie równego dostępu do: informacji o zasobach umiejętności i zapotrzebowaniu na nie, doradztwa edukacyjnego i zawodowego oraz ofert edukacyjnych i szkoleniowych związanych z rozwojem umiejętności⁷.

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 ma status polityki publicznej (Ustawa z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2020, poz. 1378), co oznacza to, że określa ona podstawowe warunki, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym w danej dziedzinie lub na danym obszarze, które wynikają bezpośrednio ze średniookresowej strategii rozwoju kraju czyli Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju⁸.

ZSU 2030 wpisuje się w Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, uzupełnia i rozwija horyzontalne zintegrowane strategie rozwoju, nawiązuje do rządowych programów wspierających rozwój społeczeństwa obywatelskiego, stanowi punkt odniesienia strategii rozwoju województw. Co więcej, ZSU 2030 uwzględnia dorobek międzynarodowy Unii Europejskiej i Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), w tym między innymi nawiązuje do założeń Nowego Europejskiego Programu na rzecz Umiejętności, odnosi się do ram wyznaczonych przez OECD do opracowywania skutecznych polityk w zakresie umiejętności⁹.

Zapisy ZSU 2030 stanowią podstawę określenia planów zagospodarowania funduszy krajowych i europejskich na rzecz rozwoju umiejętności. Stanowią także układ odniesienia dla najkorzystniejszego planowania projektów i programów przez dysponentów poszczególnych części budżetu państwa, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne podmioty publiczne i prywatne. Tym samym, zapisy ZSU 2030 (część szczegółowa), należy traktować jako merytoryczny drogowskaz dla określenia i optymalizacji planów oraz alokacji funduszy krajowych i europejskich na rzecz rozwoju umiejętności na poziomie krajowym i regionalnym¹⁰.

Podejmując działania na rzecz urealniania zapisów Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 w sferze edukacji należy pamiętać, że leżące u jej podstaw założenia będą wdrażane w konkretnych warunkach insty-

5. Ministerstwo Edukacji Narodowej, Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część ogólna), Warszawa 2019, s.19-20.

6. Ibidem, s. 11-12.

7. Ibidem, s. 22.

8. Ministerstwo Edukacji i Nauki, Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część szczegółowa). Polityka na rzecz rozwijania umiejętności zgodnie z ideą uczenia się przez całe życie, Warszawa 2020, s.7.

9. Ministerstwo Edukacji Narodowej, s. 24-25.

10. Ministerstwo Edukacji i Nauki, s.7.

tuczonalnych (ustrój szkolny, mechanizmy zarządzania i finansowania edukacji, mechanizmy przygotowania zawodowego i doskonalenia kadry), strukturalnych (zróżnicowanie regionalne sieci szkolnej, zróżnicowanie kompetencyjne obywateli, zróżnicowanie warunków społecznych pracy poszczególnych szkół i innych instytucji edukacyjnych), kulturowych (kultura pracy kadry pedagogicznej, postawy społeczne wobec edukacji formalnej i uczenia się przez całe życie). Konieczne jest stałe obserwowanie interakcji przygotowanych rozwiązań z rzeczywistością. To, co na poziomie idei wydaje się słuszne, w zetknięciu z realiami wdrożeniowymi może przynosić nieoczekiwane skutki. Dlatego konieczne są mechanizmy stałego ewaluowania efektów zaproponowanych rozwiązań dydaktycznych, organizacyjnych, zarządczych i wypracowanie mechanizmów wprowadzania adekwatnych modyfikacji wdrożeniowych tak, by osiągać efekt wspierania rozwoju umiejętności. Opracowanie mechanizmów monitoringu, adekwatne modyfikacje oraz ewaluacja zakłada konieczność analizy treści podstawy programowej dla wszystkich etapów edukacyjnych i typów szkół pod względem założeń edukacyjnych. Konieczne też będzie wypracowanie mechanizmów monitorowania coraz bardziej dynamicznie rozwijających form edukacji pozaformalnej oraz procesów nieformalnego uczenia się, które prowadzą do kształtowania umiejętności przydatnych w życiu zawodowym, społecznym i prywatnym.

W celu realizacji tego działania konieczne jest ciągle monitorowanie i analizowanie danych dotyczących warunków pracy nauczycieli. Analiza powinna uwzględniać zarówno przepisy prawa oświatowego, jak i rzeczywiste funkcjonowanie szkół i kulturę pracy nauczycieli, co można realizować poprzez systematycznie prowadzone badania edukacyjne. Zgromadzone dane, wnioski i rekomendacje powinny być regularnie konsultowane z ekspertami, w tym z przedstawicielami ośrodków doskonalenia nauczycieli.

Z punktu widzenia prac nad harmonizacją działań na rzecz rozwoju umiejętności niezbędna jest współpraca decydentów, kadry zarządzającej i uczącej, struktur organizacyjnych. A potrzeba jej ujednoczenia jest

akceptowana przez wszystkich zainteresowanych procesami edukacyjnymi. Jednak trudności w tym zakresie mogą wynikać z różnych czynników, takich jak modele finansowania, procesy administracyjne, zarządzanie instytucjami, metody kształcenia i rozwoju kadry edukacyjnej, kultura organizacyjna szkoły i nawyki pracy nauczycieli. Aby pokonać te trudności, konieczne jest w pierwszej kolejności powszechne ugruntowanie przekonania o kierunku zmian w nabywaniu i kształtowaniu umiejętności.

dr Monika Staszewicz

Doktor nauk humanistycznych z zakresu pedagogiki ze specjalizacją pedagogika alternatywna i edukacja ustawiczna, wieloletni pracownik naukowo-dydaktyczny. Badaczka społeczna, była dziekan wydziału, koordynatorka i realizatorka krajowych i międzynarodowych konferencji, szkoleń, warsztatów, prelegentka na licznych seminariach i konferencjach naukowych poświęconych edukacji, menadżerka projektów badawczo – rozwojowych i wdrożeniowych z zakresu edukacji dorosłych. Autorka i współautorka publikacji z zakresu edukacji dorosłych i uczenia się przez całe życie (LLL) zwłaszcza dotyczących ideologii edukacyjnych, pedagogiki i andragogiki cielesności i seksualności oraz pozaformalnych i nieformalnych społeczności uczących się a także współautorka Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030. Ekspertka merytoryczna w Instytucie Badań Edukacyjnych w projektach „Szansa – nowe możliwości dla dorosłych”, Zintegrowany System Kwalifikacji i Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030, zastępca kierownika Zespołu Badań i Analiz Edukacyjnych w Instytucie Badań Edukacyjnych.

dr Dominika Walczak

Doktor nauk humanistycznych z zakresu socjologii, wieloletni wykładowca akademicki, autorka i współautorka licznych badań naukowych i publikacji z zakresu socjologii edukacji zwłaszcza dotyczących warunków pracy nauczycieli, systemu nauki i szkolnictwa wyższego, studiów doktoranckich, przebiegu karier naukowych, mobilności międzynarodowej studentów i naukowców, prelegentka na licznych seminariach i konferencjach naukowych poświęconych edukacji, Kierownik Zespołu Badań i Analiz Edukacyjnych w Instytucie Badań Edukacyjnych, współautorka Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030.

Biblioteka Słupsk

MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA
im. Marii Dąbrowskiej w Słupsku

KULTURA | ROZRYWKA | EDUKACJA

🌐 www.biblioteka.slupsk.pl   🌐 www.zbibliotekadokulturu.pl   📌 [bibliotekaslupsk](https://www.facebook.com/bibliotekaslupsk)